

BÖLÜM 2

DIYABETİN TANIMI VE EPİDEMİYOLOJİSİ

Vahide SEMERCI¹

Giriş

Diyabet küresel bir sağlık sorunu olarak günümüzde karşımıza çıkar. Aslında diyabetin geçmişi antik çağa kadar dayanır. Diyabete benzeyen poliürik durumlar, erken bir tarihte milattan önce 1550'de eski Mısır el yazmalarında George Ebers tarafından keşfedilerek tanımlanır (1, 2).

Yunanca kökenli diyabet terimi aşırı idrara çıkmayı tanımlayan “akmak” veya “sifon” anlamına gelir. Diyabet hastalığının adına sonradan eklenen mellitus terimi ise, “bal” anlamına gelir ve diyabetik idrarın tadının tatlı olduğunu ifade eder (3). Diyabet ilk kez milattan sonra ikinci yüzyılda Kapadokyalı Aretaeus (Aretaeus of Cappadocia) tarafından poliüriye neden olan durumların genel bir tanımı olarak kullanılır. Milattan sonra beşinci ile altıncı yüzyıllarda iki Hintli doktor olan Susruta ve Charuka tarafından poliüri ile idrardaki tatlı tadı olan bir madde arasındaki ilişkiden bahsedilir. Bir kısım poliürik hastanın idrarının bal tadında, yapışkan ve karıncaları cezbedici olduğu tanımlanır (2, 4). Kızılderililerin tanımlamalarına göre iki diyabet türünden bahsedilir: yaşlı, şişman insanları etkileyen tür ve uzun süre hayatta kalamayan zayıf insanları etkileyen tür şeklinde. Kızılderililerin bu tanımlamaları tip 2 ve tip 1 diyabetin mevcut klinik tanımlarının temelini atıldığını gösterir (2).

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik AD., vahide1818@gmail.com

Sonuç

Günümüzde dünya çapında yarım milyardan fazla diyabetli kişi vardır (8). Diyabet çocuklar, gençler, yetişkinler ve gebeler dahil tüm toplumlarda ve her yaş gruplarında görülen kronik bir hastalıktır (3). Dünyada olduğu gibi ülkemizde de kişilerin yaşamlarını olumsuz etkileyen diyabet önemli bir sağlık sorunu olarak karşımıza çıkar. Bulaşıcı olmayan hastalıklar arasında, başlıca ölüm nedenleri sıralamasında dördüncü sırada diyabet vardır (9).

Diyabet, 21. yüzyılda hızla artan küresel acil sağlık durumlarından (8). Her geçen gün dünyada ve ülkemizde diyabet görülme oranlarındaki beklenenin üzerinde gerçekleşen bu artışlar diyabetle mücadelenin aciliyetini ortaya koyar. Uluslararası otoritelerin önerileri dikkate alınarak diyabetle mücadele edilmesi gerekir.

Dünyada ve ülkemizde diyabet prevalansının fazla olması kişilerin yaşam kalitelerini ve yaşam sürelerini olumsuz etkiler (10). Diyabetin gelecekteki yükünün ve diyabete bağlı ölüm prevalansının tahminleri, toplum ve sağlık kaynaklarının eşit dağılımı açısından oldukça önemlidir. Artan diyabet prevalansını durdurmak ve/veya azaltmak için tüm toplumlarda diyabet eğitiminin sağlanması, sağlıklı günlük yaşamın vurgulanması esastır (3).

KAYNAKLAR

1. Ahmed AW. History of diabetes mellitus. *Saudi Medical Journal*. 2002; 23(4): 373-378.
2. Eko'e JM, Zimmet P, Yale JF. The Clinical Syndrome and the Biochemical Definition. Eko'e JM, Rewers M, Williams R et al. (eds) *The Epidemiology of Diabetes Mellitus*. 2nd ed. West Sussex (İngiltere): John Wiley & Sons, Ltd. ISBN: 978-0-470-01727-2; 2008. p. 5-8.
3. Sen S, Chakraborty R, De B. *Diabetes Mellitus in 21st Century*. India: Springer Nature; 2016.
4. Lakhtakia R. The history of diabetes mellitus. *Sultan Qaboos University Medical Journal*. 2013;13(3): 368-370.
5. World Health Organization. *Global action plan. For the prevention and control of noncommunicable diseases 2013*. (22/02/2022 tarihinde https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/94384/9789241506236_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y adresinden ulaşılmıştır).
6. World Health Organization. *Global report on diabetes 2016*. (18/02/2022 tarihinde <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565257> adresinden ulaşılmıştır).
7. World Health Statistics. *A wealth of information on global public health 2013*. (20/02/2022 tarihinde https://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics/EN_WHS2013_Full.pdf adresinden ulaşılmıştır).
8. International Diabetes Federation (IDF). *Diabetes Atlas 10th Edition 2021*. (25.02.2022 tarihinde https://diabetesatlas.org/idfawp/resource-files/2021/07/IDF_Atlas_10th_Edition_2021.pdf adresinden ulaşılmıştır).
9. Türkiye Endokrin ve Metabolizma Derneği (TEMED). *Diabetes mellitus ve komplikasyonlarının tanı, tedavi ve izlem kılavuzu 2020*. (27.02.2022 tarihinde https://file.temd.org.tr/Uploads/publications/guides/documents/20200625154506-2020tbl_kilavuz86bf012d90.pdf adresinden ulaşılmıştır).

10. Coşansu G. Diyabet: Küresel bir salgın hastalık. *Okmeydanı Tıp Dergisi*. 2015;31(Ek sayı): 1-6. doi:10.5222/otd.2015.001
11. Olgun N, Eti Aslan F, Coşansu G, ve ark. Diabetes Mellitus. Karadakovan A, Eti Aslan F (ed.) *Dahili ve Cerrahi Hastalıklarda Bakım*. Ankara: Akademisyen Kitabevi; 2014. p. 769-774.
12. Kaptan G, Dedeli Ö. *Temel İç Hastalıkları Hemşireliği*. İstanbul: Oray Tıp Kitabevi; 2012.
13. American Diabetes Association. 2. classification and diagnosis of diabetes: standards of medical care in diabetes-2019. *Diabetes Care*, 2019; 42(Suppl. 1):13-28 <https://doi.org/10.2337/dc19-S002>
14. Akdemir N, Birol L. *İç hastalıkları ve hemşirelik bakımı*. Genişletilmiş 2. Baskı. Ankara: Sistem Ofset; 2005. p. 708-709.
15. World Health Organization. *Classification of diabetes mellitus 2019*. (12/02/2022 tarihinde <https://apps.who.int/iris/handle/10665/325182> adresinden ulaşılmıştır).
16. Bozdemir E. *Hastalık Maliyet Analizi Tip 1 Diyabet Hastalığı*. Ankara: Gazi Kitabevi; 2020. p. 49-52.
17. Cheung KW, Wong SF. Gestational diabetes mellitus update and review of literature. *Reproductive System Sexual Disorders*. 2012; S2: 002.
18. Ekoe' JM, Zimmet ZP. Diagnosis and Classification. Eko'e JM, Rewers M, Williams R et al. (ed.) *The Epidemiology of Diabetes Mellitus*. 2nd ed. West Sussex (İngiltere): John Wiley & Sons, Ltd. ISBN: 978-0-470-01727-2; 2008. p. 11-8.
19. Egan AM, Vellinga A, Harreiter J, et al. Epidemiology of gestational diabetes mellitus according to IA-DPSG/WHO 2013 criteria among obese pregnant women in Europe. *Diabetologia*. 2017; 60:1913-1921.
20. King H, Aubert RE, Herman WH. Global burden of diabetes, 1995-2025. *Diabetes Care*. 1998;21:1414-31.
21. Herman WH. The Global Burden of Diabetes: An Overview. Sam Dagogo-Jack. (ed.) *Diabetes Mellitus in Developing Countries and Underserved Communities*. Cham (İsviçre): Springer Nature. ISBN 978-3-319-41557-4; 2017. p. 1-5.
22. Satman I, Yılmaz T, Şengül A, et al. Population-based study of diabetes and risk characteristics in Turkey Results of the Turkish Diabetes Epidemiology Study (TURDEP). *Diabetes care*. 2002; 25(9):1551-56.
23. Satman I, Ömer B, Tütüncü Y, et al. Twelve-year trends in the prevalence and risk factors of diabetes and prediabetes in Turkish adults, *European Journal of Epidemiology*. 2013; 28:169-180.
24. Onat A, Çakır H, Karadeniz Y, ve ark. TEKHARF 2013 taraması ve diyabet prevalansında hızlı artış. *Türk Kardiyoloji Derneği Araştırmaları*. 2014;42(6): 511-516. doi: 10.5543/tkda.2014.27543
25. Oğuz A, Çaklılı AT, Çalık BT. The Prospective Urban Rural Epidemiology (PURE) study: PURE Turkey. *Türk Kardiyoloji Derneği Araştırmaları*. 2018; 46(7): 613-623. doi: 10.5543/tkda.2018.32967.
26. Oğuz A, Kılıçkap M, Güleç S, et al. Risk of cardiovascular events in patients with metabolic syndrome: Results of a population-based prospective cohort study (PURE Turkey). *The Anatolian Journal of Cardiology*. 2020; 24(3): 192-200. doi: 10.14744/AnatolJCardiol.2020.27227. PMID: 32870166; PMCID: PMC7585972.
27. Suleymanlar G, Utaş C, Arınoy T, et al. A population-based survey of Chronic RENal Disease In Turkey-the CREDIT study. *Nephrology Dialysis Transplantation*. 2011; 26: 1862-1871.
28. Türkiye Hanehalkı Sağlık Araştırması. *Bulaşıcı Olmayan Hastalıkların Risk Faktörleri 2017*. (28/02/2022 tarihinde https://www.who.int/ncds/surveillance/steps/WHO_Turkey_Risk_Factors_A4_TR_19.06.2018.pdf adresinden ulaşılmıştır).
29. T.C. Sağlık Bakanlığı. *Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması (TBSA) 2019*. (13/02/2022 tarihinde https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/saglikli-beslenme-hareketli-hayat-db/Yayinlar/kitaplar/TBSA_RAPOR_KITAP_20.08.pdf adresinden ulaşılmıştır).
30. TÜİK. *Türkiye Sağlık Araştırması 2019*. (13/02/2022 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Saglik-Arastirmasi-2019-33661> adresinden ulaşılmıştır).